

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2006:B6

Strömsholms slott

- ny utrymningstrappa

Antikvarisk kontroll

Strömsholm 8:52
Kolbäcks socken
Västmanlands län

Anna Ahlberg

Strömsholms slott - ny utrymningstrappa

Antikvarisk kontroll

Strömsholm 8:52
Kolbäcks socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 060077

Anna Ahlberg

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlskatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2018.

Omslagsfoto: Strömsholms slott mot öster. Anna Ahlberg, Västmanlands läns museum.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Anna Ahlberg, Västmanlands läns museum.

Kartor: ©Lantmäteriet. Ärende nr i 2018/00086.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-40-9

Inledning

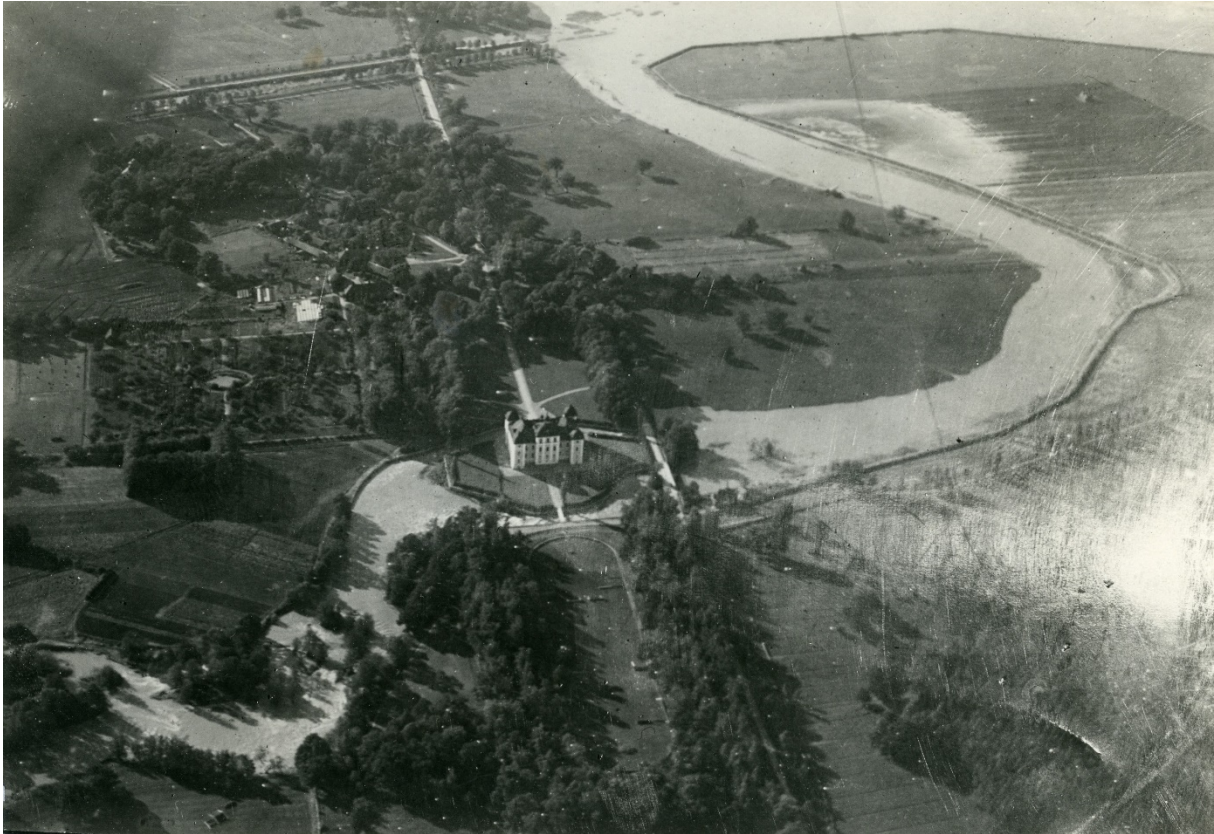
Strömsholms slott ligger på en holme mitt i Kolbäcksån i Strömsholm ca 1,5 mil söder om Hallstahammar i Hallstahammars kommun. Strömsholms slott är ett statligt byggnadsminne sedan 1935 och har av regeringen fastställda skyddsföreskrifter enligt regeringsbeslut från 1993. Strömsholms slott är ett av de åtta kungliga slott som Statens fastighetsverk förvaltar. Slottet ligger också inom riksintresseområdet för kulturmiljö Strömsholms kanalmiljö, U 7.

Under 2006 ansökte Statens fastighetsverk om tillstånd hos Riksantikvarieämbetet för brandskyddsåtgärder kring den Intima trappan från plan 2 till 4 och ett murgenombrott vid en tidigare igensatt dörr i Porträttsalen samt uppförandet av en ny utrymningstrappa. Till ansökan har handlingar uppförda av Norman arkitektkontor AB på uppdrag av Statens fastighetsverk, bilagts. Riksantikvarieämbetet beviljar tillstånd till ansökta åtgärder den 28 juni 2006, dnr: 311-2000-2006. Ett tilläggsbeslut har tagits om tillstånd till murgenombrott, i tidigare igensatt dörr, i Porträttsalen samt för ny utrymningstrappa på Strömsholms slott den 25 september 2006.

Statens fastighetsverk har utsett Anna Ahlberg, bebyggelseantikvarie vid Västmanlands läns museum som antikvarisk kontrollant för murgenombrott samt ny utrymningstrappa. Kontrollen har genomförts under hösten och vintern 2006 och därefter har föreliggande rapport sammanställts.

Strömsholms slott ligger på en holme i Kolbäcksån. Slottet är markerat med en röd ring.

Strömsholms slott med park ligger i ett öppet odlingslandskap med Mälaren i söder och Kolbäcksån ringlandes genom landskapet. Flygbild från 1930. Foto: III Flygkåren, Västmanlands läns museum.

Historik

Strömsholms slott ligger på en holme mitt i Kolbäcksån i Strömsholm ca 1,5 mil söder om Hallstahammar i Hallstahammars kommun. Slottet ligger i ett öppet odlingslandskap med Mälaren i söder och med den viktiga Kolbäcksån ringlandes genom landskapet. Slottet är omgiven av en storslagen lustträdgård och alléer som inramas av vatten, åkrar, vida ängar och stora betesmarker.

Dagens slott börjades uppföras 1669 och stod till sitt yttre färdigt runt 1680. Det var riksänkedrottningen Hedvig Eleonora som tog initiativ till uppförandet och gav Nicodemus Tessin d-ä. uppdraget att rita slottet och dess lustträdgård. Slottet uppfördes på den plats där Gustav Vasa på 1550-talet lät uppföra en kungsgård med inriktning mot hästavel. Riksänkedrottningen Hedvig Eleonora lät riva det gamla stenhuset för att ge plats åt den nya slottsmiljön. I den nya byggnaden tycks betydande delar av murar från det äldre stenet ha använts. I dag är de synliga i källarvåningens tegelmurar och valv. Till slottet uppfördes ett tjugotal andra byggnader i anslutning till slottet.

År 1621 fastställdes en stallstat för Strömsholm och som anses vara den första stuteriverksamheten i landet. Stallanläggningen var då placerad norr om slottet vid Kolbäcksån. Under 1630-talets slut påbörjades en flytt av stallbyggnader från slottet till åsen och runt 1669 uppfördes ett flertal nya byggnader på åsen. Under det sena 1700-talet och tidiga 1800-talet skedde stora förändringar. Bostäder, ladugårdar med flera byggnader uppfördes i området och 1855 stod det Vita ridhuset färdigt.

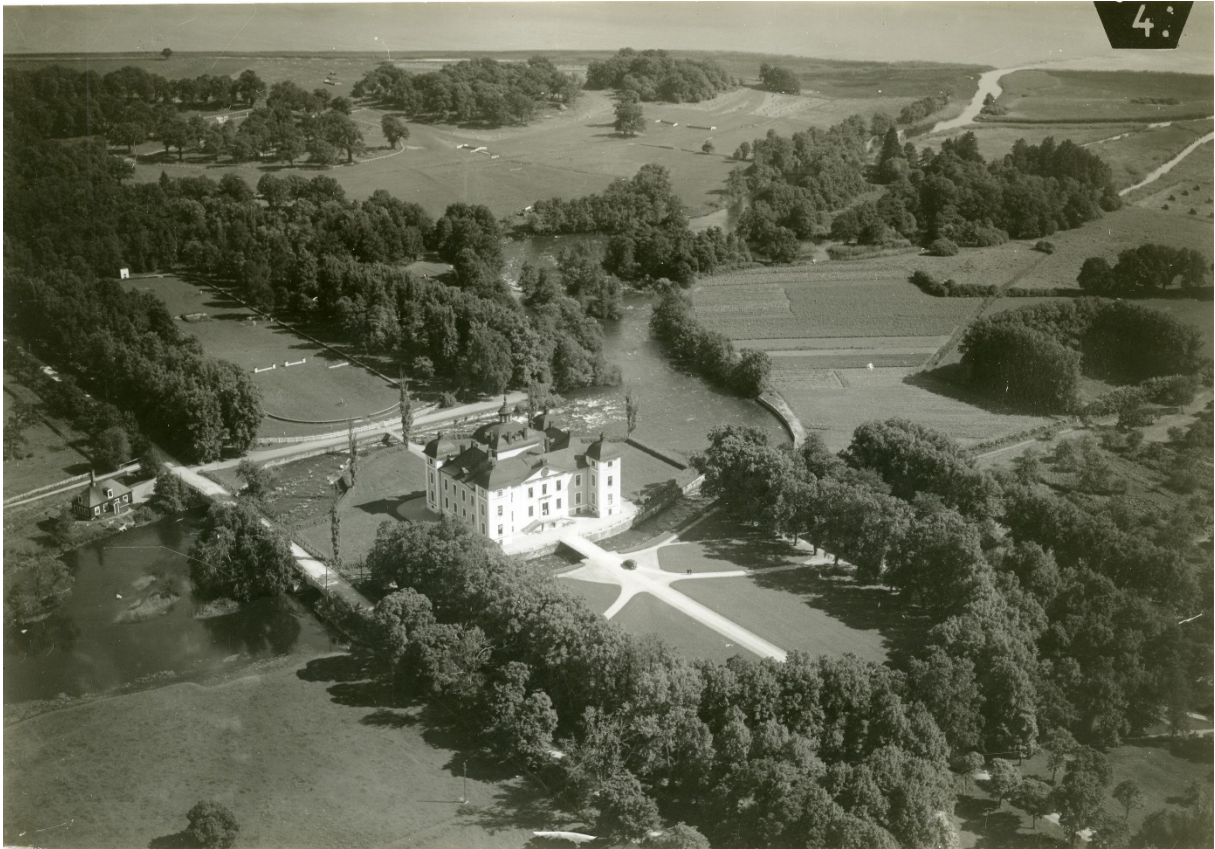
Efter riksänkedrottningen Hedvig Eleonoras död 1715 avstannade arbetet med slottets inredningar. Först på 1730-talet genomfördes en byggnadsperiod då bland annat slottskapellet på vinden inreds efter Carl Hårlemans ritningar. Nu uppförs bland annat det så kallade Stenköket en bit väster om slottet. Slottet beboddes inte av de kungliga men de jakt- och naturintresserade regenterna Karl XI och Karl XII vistades gärna på Strömsholm då de ägnade stuteriet och jaktmarkerna stort intresse. När Gustav III gifter sig med Sofia Magdalena år 1766 utsågs Strömsholms slott som hennes livgeding. Under denna period blev främst bottenvåningen med drottningens svit inredd. Däremellan genomfördes underhållsarbete.

Under 1800-talet minskade Strömsholms slotts betydelse som kunglig bostad. År 1868 beslöts att Arméns rid- och körskola skulle inrättas på platsen och även disponera lokaler i slottet. Flera byggnader uppfördes i slottsområdet. Arméns ridskola lades ned 1968 och därefter har byggnaderna använts av civil verksamhet.

Kavalleriet framför slottet. Foto: Gösta Florman, Västmanlands läns museum.

I likhet med andra kungliga slott har slottsbyggnaden och trädgården under 1900-talet genomgått restaureringar som syftar till att lyfta fram slottets äldsta historia. Under 1930-talet genomfördes, under ledning av slottsarkitekt Knut Nordenskiöld, modernisering av slottet. Vid samma period genomgick trädgårdsanläggningen en omvandling efter trädgårdsarkitekten Sven Hermelins ritningar. På 1970-talet genomfördes en ommöblering vars syfte var att återskapa det utseende slottets interiörer hade före 1816, dvs under Sofia Magdalenas tid på 1760- och 1770-talen. Under 1990-talet har slottet restaurerats i olika etapper. Den kungliga våningens rumsfördelning har återställts och 1700-talsmöblerna har placerats i sitt sammanhang. Strömsholms slott tillhör ett av de fåtal slott som kontinuerligt varit i

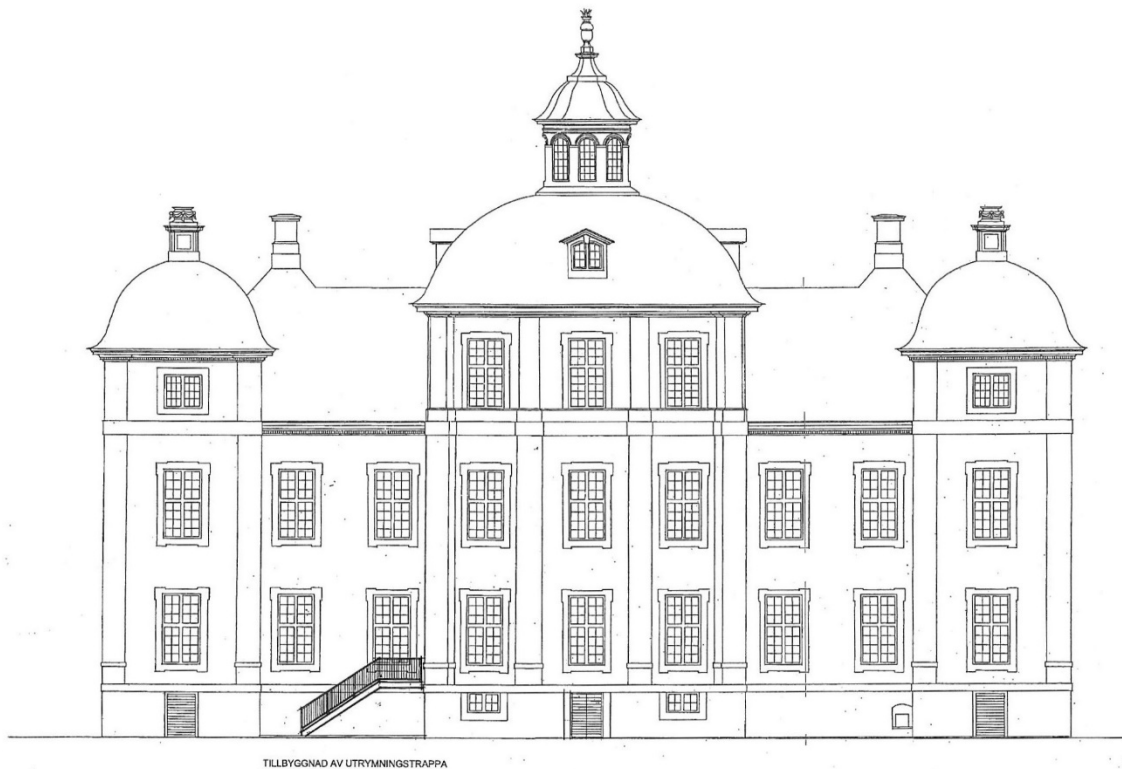

Flygbild över Strömsholms slott och park 1930. Foto: Flygfoto, Västmanlands läns museum.

Strömsholms slott 1950. Foto: Berit Wallenberg, Riksantikvarieämbetet.

kunglig disposition sedan Vasatiden. Statens fastighetsverk övertog ansvaret för Strömsholms slott med omgivningar 1993. Slottet har sedan 1972 varit tillgängligt för allmänheten och är idag museum och ett populärt besöksmål. Slottskapellet används ofta till vigsel under årets sommarmånader.

FASAD MOT ÖSTER

Ritning över utrymningstrappa; A350:01, Norman Arkitektkontor AB, Björn Norman, 060706.

Byggnadsvårdsåtgärder

Strömsholms slott används idag som museum och för aktiviteter i Rikssalen och med vigslar och konserter i slottskapellet. För att uppfylla gällande myndighetskrav kring brandskydd behöver slottets brandskydd och utrymningsmöjligheter säkras. För att kunna fortsätta bedriva verksamhet med bland annat visningar krävs det att kompletteringar genomförs. Statens fastighetsverk har genom Norman arkitektkontor AB tagit fram förslag på brandskyddsåtgärder. Dessa omfattar bland annat uppförande av en utrymningstrappa.

Brandtrappan placeras på slottets östra fasad med utrymning från Porträttsalen. Ett murgenombrott görs i fasadens centrala parti, åt söder. I porträttsalen har det tidigare funnits två utgångar mot öster. Enligt efterforskningar som slottsarkitekt Björn Norman genomfört angående slottets exteriöra förändringar så ska det på en målning av Strömsholms slott målad av Guillaume Traval, 1736-1740, återfinnas en trappa på slottets östra fasad. Målningen är väggfast och återfinns på residenset i Nyköping. På målningen, som visar slottet från nordost, har fasaden en grund balkong i det centrala läget. Från balkongen finns två sidolagda

fritrappor med utgång från Porträttsalen. Den norra fritrappan finns kvar till 1815 då Fredrik Blom föreslår att ersätta den med en stentrappa. Inne i Porträttsalen finns det spår av utgångarna mot norr och söder bakom blinddörrar. På interiörens väggpartier mellan fönstren mot öster saknas boisering. Detta kan antas bero på att balkongen och dörrarna fortfarande fanns kvar vid inredningsarbetena 1770.

Under hösten 2006 genomförs ett murgenombrott på det centrala partiets södra fasad. Håltagningen hade föregåtts av en inmätning genomförd av Björn Norman. Vid håltagningen kan konstateras att en dörröppning funnits där tidigare, och som har blivit igensatt med tegel.

Håltagning i fasaden för dörröppningen.

Teglet plockades ned varv för varv och bevaras i slottets källare. Bilder t.h. visar sandstenssockeln mot golv och upp mot vägg och tak, vilket tyder på att en dörröppning funnits här tidigare.

En ytterdörr med ramverk, karm och tröskel tillverkas av torkad furu och grundmålas på fabrik med linoljefärg. Dörren färdigmålas på plats. Dörren monteras och utstickning görs mot dörren. Putslagningar interiört genomförs under projektet medan exteriöra putslagningar fick genomföras under våren, då väderleken ej tillät putsarbete. Ett tröskelbleck placeras över kalkstenssockeln.

Trappans fundament gjuts efter att schaktning för arkeologi genomförts. Trappan fästs i fasad i fasaden.

En ytterdörr i ramverk monterades. Trappan fästes med bultar i väggen.

Trappan monterades på fasaden och det nedersta trappsteget vilar på en gjuten plint.

Trappan vid slutbesiktningen.

Strömsholms slott mot öster, med nya utrymningstrappan.

Resultat

Västmanlands läns museum har anlitats som antikvarisk kontrollant vid byggnadsvårdåtgärder för murgenombrott vid tidigare igensatt dörr i Porträttsalen samt uppförande av ny utrymningstrappa vid Strömsholms slott. Kontrollanten har dokumenterat och följt arbetets gång. Västmanlands läns museum har besiktat de genomförda byggnadsåtgärderna och de har genomförts utifrån ställda villkor i Riksantikvarieämbetes beslut (dnr 311-2000-2006) samt tilläggsbeslut med samma diarienummer från den 25 september 2006.

Litteratur och källor

Karlsson, Eva-Lena, (red.), Millhagen-Adelswård, Rebecka, (red.). *Strömsholm slott*. Stockholm: Byggförlaget, 2005.

www.sfv.se

Västmanlands läns museum, topografiskt arkiv, ”*Strömsholms slott*”.

Bildförteckning

Bild id	Fotograf
Karta	© Lantmäteriet
Vlm-E 1435	VLM:s arkiv
Vlm-E 1443	VLM:s arkiv
Vlm-E 1434	VLM:s arkiv
bwr43619	Riksantikvarieämbetet
Kopia av ritning	Björn Norman
Vlm-B 104630 A-10	Anna Ahlberg
Vlm-B 104630 A-11	Anna Ahlberg
Vlm-B 104630 A-09	Anna Ahlberg
Vlm-B 104630 A-05	Anna Ahlberg
Vlm-B 104630 A-06	Anna Ahlberg
Vlm-B 104630 A-07	Anna Ahlberg
Vlm-B 104630 A-12	Anna Ahlberg
Vlm-B 104630 A13	Anna Ahlberg
Vlm-B 104625-02	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2780	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2784	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1276	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2781	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2785	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2794	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2777	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2782	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2779	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2790	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2804	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2791	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2800	Anna Ahlberg

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 060077
<i>Riksantikvarieämbetets dnr:</i>	311-2000-2006
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Strömsholm 8:52
<i>Landskap:</i>	Västmanlands landskap
<i>Län:</i>	Västmanlands län
<i>Socken:</i>	Kolbäcks socken
<i>Kommun:</i>	Hallstahammars kommun
<i>Ägare-beställare:</i>	Statens Fastighetsverk Box 254 751 05 UPPSALA
<i>Arkitekt:</i>	Normans arkitektkontor AB Björn Norman Box 135 640 45 KVICKSUND
<i>Projektledning:</i>	Projektledningsbyrån AB Thomas Plan Kaserngården 4 791 40 FALUN
<i>Entreprenör:</i>	Harakers Bygg Fältmätargatan 6 721 35 VÄSTERÅS Tremans Fasad AB Åsgatan 154 776 31 HEDEMORA Dimek Industriservice AB Munkbovägen 8 721 32 VÄSTERÅS
<i>Antikvarisk kontroll:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk kontrollant Anna Ahlberg Västerås slott 722 11 VÄSTERÅS

– en del av Region Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-40-9